

զօրքի հետ Երէզ հասած օրը «զոհեա զայն գիշեր յազեալ քնով, և հաւանեացուցեալ զարան ի գեղջն Երիզայ», իւր զօրքով ու Երիզացի շինականներով թըշնամու «բանակի վրայ հասնում է գիշերը» և անարեկում նրանց (Փարպ. Գ. ձր. էջ 149-150): Եւ անա «վահան Մամիկոնեանն դարձեալ ի կոտորածէ թշնամեացն՝ երթեալ հանգչիք զմնացեալ մասն ի գիշերոյն, յիջին գեղջն, զոր Շոտայ առնուանն» (Անդ. Գ. ձգ. 150): Աւր իթէ վահանը Երիզայի գիշերային կոտորից յետոյ դեռ գիշերոսայ մնացեալ մասն անց է կացնում «յիջին, որ և Շոտայ» գիւղում, ապա ուրեմն այս մէկ թէ երկու գիւղը շատ ու շատ մօտիկ են Աւշաժուներին

Երէզ—Երիզային. հետեաբար և այս գաւառումն են գտնուում, Եւ վերջապէս մի այլ պարագայ, Գղիհոն Սինու վիրաւորումից և սասակումից յետոյ Շապուհ Միհրանեանը տեսնելով որ վահանը «Միայն երեսուն հոգով երեք և չորս հազարի վրայ յարձակուելով՝ խորտակեց բոլորի սրտերը», շարունակում է. «իսկ այժմ... երկնչիմ, մի՛ զուցէ... առաքեալ ի մերձակայ սահմանակից տեղեացս առ հայ մարդիկ զաւառին Անձոտայ և կամ Ծոփաց և Հաշտենից, և առեալ ի նոցանէ օգնականս, որպէս յիւրոց ազգականաց՝ չկարեցեմք և զապրումն անձանց... գրտանել այնուհետեւ» (Փարպ. Գ. ձգ. էջ 153-154):

(Շարունակելի)

ՄՏԵԹԱՆ ԿԱՆԱՅԵԱՆՑ

Հ. Մ. ԶԱՄԶԵԱՆԻ ՄԻ ՆԱՄԱԿԸ

ԲԱԶՄԱՎԵՊ յարգելի ընթերցողներին ուշադրութեանն ենք յանձնում Հ. Միքայէլ Զամ-չեանի մի նամակը, ուղղուած Նոր-Ջուղայեցի Պ. Յարութիւն Սահակեանին, որի մասին յիշատակում է Նոր-Ջուղայեցի պատմաբան Յարութիւն Տէր Յովհաննէսը 1880թ. իւր Ն.-Ջուղայի պատմութեան «Ողբ»-ում:

Յարութիւն Տ. Յովհաննէսը, որ հայ բանասիրութեան շատ խոշոր ծառայութիւն է մատուցել իւր յիշեալ հոյակապ գործով («Պատմութիւն Նոր Ջուղայոյ որ յԱպահան») և դեռ ըստ արժանւոյն գնահատուած չէ, նամակի մասին յայտնում է. «Զօրիակի թղթոյ գտի ի տան Տէր Սարգիս քահանայի Տէր Մատթէոսեան»¹:

Վերջերս, Ն.-Ջուղայի Ամենափրկչեան վանքի դիւանատանը կատարած պրպտումներին ժամանակ մեր ձեռքն ընկաւ և մի թուղթ, որ այլ բան չէ, եթէ ոչ վերոյիշեալ նամակի պատճէնը, որի

տակ կարելի է կարդալ. «յիսկական բնագործոյ ուղիղ օրինակեցի Յարութիւն Թ. Յարութիւնեանց»: Սա արդէն նոյն Յարութիւն Տէր Յովհաննէսն է, Նոր Ջուղայի պատմութեան համբաւաւոր հեղինակը, որ կորստից փրկել է գէթ Ամենափրկչեան դիւանի թղթերի շնորհակցով մէջ մոցնելով մեզ հետաքրքրող գովումները:

Նամակը մեզը ընդօրինակում ենք անփոփոխ, չսրբագրելով նոյն իսկ մէկ երկու անկայտոյն lapsus calami, որ նկատելի է ընթերցանութեան ժամանակ:

Ինչ վերաբերում է «Քրիստոսասէր և բարեպաշտ» Պ. Յարութիւն Սահակեանին», որին ուղղուած է նամակը, նրա նկատմամբ Ջուղայում կենդանի յիշողութեան թելերը մեզ իւր գուռն գտաւ, ուստի ստիպուած ենք նրա մասին բաւականաւ Յարութիւն Տէր Յովհաննէսին հաղորդած վերաբարձրելով. «Յարութիւն Սահակեան էր Ջուղայեցի ծնեալ ի Բասրա,

1. «Պատմ. Նոր Ջուղայոյ որ յԱպահան», հատ. Ա., էջ 4, ծանօթ. (1). — Սարգիս Թե. Տէր Մատթէոսեան ժամանակի նշանաւոր լոգեօրոգականներից է հիշել. Ամենափրկչեան վանքում նրա ձեռքում կենտրոն

նացած է եղել կառուածաթղթերի գրութիւնը, որի համար բացի պահանջուած օւնականութիւններից անհրաժեշտ էր պարսկերէնի և պարսկական օրէնքների գիտութիւնը:

և ըստ գիտութեան մասին համբաւաւոր ոք, որ վստիանեցաւ ի Ռումբայի, թողլով գկնի իւր գնդինակութիւնս արձակ և ոտանաւոր գործոց ։

Կամակի մէջ շօշափուած են մի շարք հարցեր, որոնց պատասխանը խնդրելի է մեր բանասիրութեան համար, այսպէս է Յակոբ և Աւետիք փահանաների երկասիրութիւնների հարցը։ Կամակը, որպէս հարազատագոյն աղբիւր, լոյս է սփռում հեղինակի Հայոց պատմութեան մեր պատմական գրականութեան այդ խոշորագոյն յիշատականի աղբիւրների և գրութեան եղանակի, ինչպէս և առհասարակ Հ. Մ. Չամչեանի պատմագրական ըմբռնութիւնի վրայ և վերջապէս մասնագէտներին և հետաքրքրուողներին հաջորդում է աստղագալիական և տոմարագիտական այն տուեալները, որոնցմով ղեկավարւում էին Չամչեան և նրա համարակները շուրջ մէկ և կէս դար սրանից առաջ ։

Ռ. ԱՐԱՆՍՅԱՆ

Քրիստոսաւեր և բարեպաշտօն Պարոն Յարութիւն Սահակեան, ի Տէր խնկար ։

Ընդ անծանօթի անձին իբր ընդ ծանօթի լինել խօսակից՝ մտերմ ծանօթութեան ընծայէ բողբոջ, զի թէ առ նախնեօք իբր առ Սոկրատեսաւ զստոյգն ծանօթութիւն յանդիմանակաց առն, ի նորուն եեթ համարէին զստանել խօսից, քանի՜ ևս զսարակայիցն՝ թէ զընտելութիւն ոք խնդրէ խօսիցն դիպողութեամբ հարկի ի նոցին բերիլ ընտանութիւն։ Սովին այսուիկ աւաղիկ և իմ ընտանութիւն բացեալ մուտ առ Սիրելիդ՝ ստիպիմ իբրև ընդ բազմաթամանակեալդ մտերմացելոյ զոյգն գրութեամբս բանախօսիլ յորդորեալ ի բանից մերումս բարեկամի Պարոն Ստեփաննոսի Բարիկեան, առ որ երկու ինչ կարեւոր գրեալ էր բարեպաշտութիւն ձեր և Առաջինն է աշխատութիւն ձեր ի գտանել և ի դասաւորել զկարգ թագաւորացն պարսից. զայսմանէ բազում անգամ զրեցի ես առ Պարոն Ստեփաննոսն և աղաչանօք խնդրեցի ի նմանէ հանել ի պատմագրութեանց պարսից՝ գոնէ միայն զանուանս թագաւորացն հանդերձ թուով ամաց նոցին

և նա յետ բազում անգամ բազում ինչ զրելոյ առ իս, զրեաց ևս ի մօտոյ՝ թէ զրեցի ի Զուլայ առ Պարոն Յարութիւն Սահակեան, զի նա ասէ կարէ կատարել զայդ քոյ խնդրի։ և ես ուրախ եղէ յոյժ, և օր ըստ օրէ սպասէի և սպասեմ զտաւնել զխնդրելիս իմ իսկ թէ վասն ինչ պատահառի խնդրեմ զայս՝ ծանիր. զի մեք շարադրեցաք աստ զպատմութիւն հայոց ի վեց գիրս և յերիս հատորս երկար ըննութեամբ և բազում տաժանմամբ. համեմատելով զպատմութիւն ազգին մերոյ ընդ պատմութիւնս այլոց ազգաց բազմաց, այսինքն՝ հոովմայեցեաց, հելլենացեաց, ասորւոց, հագարացեաց և այլն, ունելով ի ձեռս և զբազում պատմագիրս հայոց՝ զորոց զանուանս առանձին թղթով եղից աստ. թող զայլ հագարաւոր յիշատակարանս, և զբազում հին ճառերսիրս, և զբազմադիմի պատմարանական ոտանաւորս և զողջունագիրս հայրապետաց, թագաւորաց, վարդապետաց, և այլն։ Սրօք կարգեցաք զամենայն, ըստ ամենայն մասանց ըննելով, և ընդ մաղ անցուցանելով զստոյգն ի ստոյ, որոշելով, և զպիտանին յանպիտանեաց զատանելով, և յամենայնի զամենայն անաշատութեամբ՝ առանց ի կողմ ինչ հակելոյ առաջի ղնելով։ Արդ ի կարգել մեր զայս ամենայն այսպէս՝ անհամար արգել և խոչընդոտն ելին ընդ առաջ ըստ զանազան զլիտց, յորոց մի էր և կարգ թագաւորացն պարսից. զի որովհետեւ պատմութիւնը հայոց թագաւորաց ի բազում իրս կապակցեալ են ընդ պատմութիւնս թագաւորացն պարսից, անհամարն է զմերն ուղիղ կարգել առանց զտաւնելոյ զուղիղ կարգ նոցա։ Ի հին պատմագիրս մեր գտանին այժմ պէսպէս կարգ թագաւորացն պարսից, որք առանձինն առեալ՝ երկին լինել ճշմարիտ և սակայն եթէ ընդ միմեանս բաղդատեսցին, ի բազում տեղիս վրիպին, և ընդ միմեանս անհամաձայն գտանին։ Այլ այս չէ ինչ, կայ այլ մեծ դժարութիւն իբր զի եթէ ընդ պատմութիւնս այլոց ազգաց համեմատեսցին, ամենևին այլ ազգ գտանին, և

անհնարին է մարդկային մտաց համաձայնեցուցանել զայնոսիկ ընդ միմեանս, բայց եթէ մեկնութեամբ, իւր չէ ևս հնար միոյն միայն հետեւել և զմիւսն թողուլ, զի ի բազում տեղիս ժամանակակիցք են զօրջքն և ականատես և երեւելի պատմիչք, զորոց զբանն չէ մարթ առտ հանել յայսպիսիս, զի յայտնի են։ Ապա թէ ճշմարիտ համարեացին զորս գրեմն նոցա, ստին յայնժամ պատմութիւնք հայոց։ Իսկ թէ զհայոցն ճշմարիտ համարեացիս՝ մանաւանդ զայնոսիկ՝ որք յերեւելի անձանց են գրեալ, ստին պատմութիւնք այլոց։ Յայսպիսի լապիւրինդոս ըմբռնեալ մերձագմապատիկ ցննութեամբ ջանացաք ըստ իմար միարանել զամենայն պէսպէս չափմար և մեկնութեամբ, զորոց զուգիղ կարգն դասաւորեցաք յաւարտ երրորդ հատորին։ Ի վերայ այսր ամենայնի յուսայի՝ թէ գուցէ յայժմու ժամանակիս զտցի ի գիրս պարսից և այլ ինչ ստոյգ և ուղիղ, որ նպաստ ընծայեացէ մեզ։ Այլ որպէս երեւի ի նոսա ևս ոչ գոյ։ Կան առ մեզ բազում բանք հանեալք թարգմանաբար ի զորոցն պարսից ի լատին լեզու, բայց ի նոսին ևս ոչ գտանեմք զճշմարիտ ինչ։ Այժմ այսչափ ինչ միայն խնդրեմ յազնուութենէ ճուսմէ, զի որպէս և գտցի՝ թէ ճշմարիտ և թէ սուտ ի բուն զրոց նոցա հանցես ինձ միայն զկարգ անուանց թագաւորացն պարսից թուականն նոցին, և ըստ հնչման նոցա առանց ինչ խառնելի ի նոսա բան ինչ ի զորոցն հայոց, և այս՝ յարշակայ պարթեմէ մինչև ի քէրիմիան որ տիրեաց յաւարտ մեր։ Եթէ զամենայն չէ հնար, զոնչ որչափ հնար իցէ։ Այլ ծանիր ևս, զի տարի մի հազիւ կարեմ սպասել այդմ կարգի, զի թէ աւելի քան զտարի մի յամեացի, ոչ ևս ծառայէ այն այսմ մերոյ պատմագրութեան։ Զանգի արդէն տպագրութիւն միոյ հատորին աւարտեալ է ամենայն մասամբ, սկսեալ ի հայկայ, մանաւանդ յաղամայ մինչև ցարաժուռն թագաւորութեան արշակունեաց։ Նոյնպէս և երկրորդ հատորին տպագրութիւն եղեալ է այլ դեռ պատ-

կերն չէ լրացեալ, սկսեալ յիշխանութենէ մարզպանաց մինչ ցարաժուռն թագաւորութեան բազարտունեաց։ Այժմ սկիզբն է տպագրութեան երրորդ հատորին՝ սկսեալ յիշխանութենէ Ռուբինեանց մինչև ցաւարտ մեր յամի Տեառն 1796։ Ի վախճան այսր երրորդ հատորի դնին ժամանակագրական աղիւսակք առ ի չափել զժամանակ իւրաքանչիւր թագաւորաց, կաթողիկոսաց, և այլն, և ապա դնին պէսպէս կարգք գաւազանաց այլեայլ իշխանութեանց, ընդ որս և կարգք թագաւորացն պարսից։ Եւ մեք փափաքէաք ի նոյն հաւմեմատել և ի նոյնս յարել զայդ կարգ ևս, զոր առաքելոց է ազնուութիւնդ՝ առ ի գիտելոյ՝ թէ զինչ տարբերութիւն կայ ընդ այս և ընդ այն՝ — Զայլ ինչ ևս խնդրեալ է ի Պարոն Ստեփաննոսէն, զի լուեալ է ի թէ յետ առաքել պատմագրի՝ քահանայ ոմն յակոբ անուն և այլ քահանայ ոմն աւետիք անուն, եկեալ ի ջուղայ՝ գրեալ են զանցս ջուղայոս։ Եթէ յիւրաւի գտցի այդպիսի գրուած տացես օրինակել, և որինչ ծախք գնան՝ պատրաստ եմք վճարել, որով ճանապարհու և կամ միցիս։ Միայն թէ փութով հասցէ առ մեզ։ Զայսոսիկ խնդրեցի յազնուութենէդ համարձակ, վստահացեալ ի սէր բարեբաշտութենեդ զոր ունիս՝ ի վերայ ազգիս մերոյ։ Որպէս և մեր այս փոյթ ևս որով ձեռն արկաք յայսպիսի գործ տարժանական՝ ոչ է վասն մեր, այլ միայն վասն օգրի ազգիս հայոց։

Մատնայց այժմ յերկրորդ գլուխ բանից՝ ի խնդիր ազնուութեանդ, զոր գրեալ է իր առ Պարոն Ստեփաննոսն, թէ ըստ հաշուի զրիգորեան նոր տուեմարի, որպէս մարթ իցէ գտանել զծնունդ լուսնի համաձայն օրացուցին։ Նոյնպէս թէ զիւրդ պարտ իցէ գտանել զիսաւարումն լուսնի և արեգակն։ Մասնի՝ զի ծնունդ լուսնի կըրկնակի գտանել, մի՝ ըստ հաշուի ամսոց և աւուրց, և միւս ևս ըստ իրին և ըստ որում է յինքեան։ Առաջինն լինի ի ձեռն վերադրաց ըստ չափման տուեմարին որ կայ տպագրեալ յաւարտ սարմուսին, և

առաւել ևս յաւարտ փոքր ժամագրքին. սովին հաշուով և կանոնաւ զտանի նաև ըստ զրիզորեան տուամարին ըստ վերադրի լատինացուց, որպէս զնի յաւարտ բուլ-րաստան աղօթից գրքին: Իսկ երկրորդ եղանակն ոչ փակի ընդ այսպիսի վերադրական կանոնաւ, և ոչ զտանի պարզ տուամարական արուեստիւ. այլ ի ձեռն աստղարաշխական գիտութեան. այսպէս լինի և գիւտ խաւարման լուսնի և արեգակն և մեջ ևս այսու աստղարաշխական գիտութեամբ զտանեմք և դնեմք յօրացուցի, ոչ ի գրեանցն հայոց, այլ լատինացուց, որ լից միջի կան անհայտ գրեանք ի վերայ այսպիսի իրաց: Մեզ դիւրին էր հայերէն ևս ջարագրել և տպել. բայց ի զուր է. զի սակաւք գնեն, վասն զի ոչ կարեն առանց ուսուցչի իմանալ: Մանաւանդ առ ի իմանալ զայն հարկ է նախ քաջ տեղեակ լինել թուարանութեան ոչ արհեստին, այլ գիտութեանն: Նշուպէս պարտ է տեղեակ լինել չափարանութեան և տեղաչափութեան, որոց ծանօթութիւն ոչ զտանի այժմ ի հայտ բայց ի վերայ այսր ամենայնի առ ի ընդլ զխնդիր բարեկամիդ ջանասցուք համառօտիւ իմն և պարզ ոճիւ ջարագրել կանոնս ինչ հանդերձ աղիւսակօք. և առաքեցից առ քեզ. և կարծեմ թէ փոքր մի աշխատանօք կարացես հասու լինել և զտանել՝ զոր խրնրես. ուստի անհոգ լիք՝ զի կատարեմ զխնդիր քո անտարակոյս. այլ ազնուութիւնդ պարտ է փոքր մի ժամանակ սպասել այսմ: Ողջոյն սիրոյ ամենայն ծանօթից: Բազում սիրով և օրհնութեամբ ողջոյն մատուցանէ քեզ գերապատիւ արքայ հայրն մեր Ստեփաննոս բարունապետն: Ողջ լիք:

Բարեպաշտութեան քում

Ե. Թ. Հ. ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԴԱՊԵՏ
ՄԻԹԱՐԵԱՆ ԶԱՄԱՅԵՆՑ

Ի յունվարի 19. 1797 ի Վէնէակի
ի վանս Սրբոյն Ղազարոս:

Պատմագիրք հայոց զորս ունիմք առ մեզ

Աղաքանդեղոս:

Զեհոր, եպս. աշակերտ ռուսաւորի:
Բուզանդ, որ է Փոստոս Բուզանդացի:
Կորին աշր սքանչելի:
Մովսէս խորենացի:
Եղիշ աշակերտակից խորենացոյն:
Ղազար փարպեցի:
Թոմաս արծրունի (անկատար):
Յոհաննէս Մամիկոնեան
Յոհաննէս կարողիկոս.
Մհարոյ Երեց.
Ստեփաննոս աստղիկ:
Արիստակէս. Մատրեոս ոստանցի:
Գրիգոր Երեց.
Սամուէլ Երեց անեցի:
Ներսէս շնորհալի:
Կիրակոս Գանձակեցի:
Վարդան բարձրերդցի:
Մաղաքիայ արեղայ:
Վահրամ վարդապետ:
Թովմաս Մեծփեցի:
Ուպեմեանց պատմիչ:
Երայիկեանց պատմիչ:
Ընդ ստոս և առաքել

Պատմագիրք հայոց, զորս ոչ ունիմք

Ռիտաւեան ոստանցի: Հերակլ: Խոսրով:
Ղեռն: Սմբատ: Թովմաս, պատմիչ հա-
րուածոցն բուզայի: Շապուհ բագրատունի:
Մովսէս կաթանտուացի՝ պատմիչ աղու-
նի: Համամ վարդապետ: Մխիթար անեցի:
Սարկասագ վարդապետ: Վանական վար-
դապետ: Զարարիա ժորժորեցի: Խորեն Սա-
հառունի: Աղաւաան: և այլք ումանք:

Աղաչեմ զարեւաշտութիւնդ, զի եթէ
զտցի յայդոսիկ կողմանս մի ի նախակար-
գեալ պատմագրաց, զորս ոչ ունիմք առ
մեզ, ծանուցես ինձ. իսկ եթէ առ մեզ
առաքեսցես միասցէ յիշատակ քոյ ի վանս
մեր: Այլ թէ չիցէ հնար առաքել՝ յայտ
արասցես մեզ՝ թէ զտանի արդեօք այդ
օրինակօք, և որչափ գնով օրինակէ:

ի մէջ աշդոցիկ պատմագրաց առաջին հարկաւորն է շապուհ բազրատունի: Երկրորդ Զաքարիա և Խորէն, երրորդ՝ Մխիթար և վանական, 4-րդ՝ Ուխտանէս, Խոսրով և Ղևոնդ, Հինգերորդ՝ Սմբատ, Թովմաս, և Մովսէս, վեցերորդ, Սարկա-

ւազ, Համամ, և ապուսահ: Ընդ այս և Թովմաս արծրունի, զորոյ զանկատար գործն միայն ունիմք:

յիսկական բնագրոյն ուղիղ օրինակեցի

Յարութիւն Թ. Յարութիւնեանց

ԱՍԻՐԴՈՒԿԱԹ ԲԺՇԿԻ

“ԱՆԳԻՏԱՑ ԱՆՊԷՏ” Ի ՍԻ ՆՈՐ ԶԵՈՒԱԳԻՐ

ՏՐԿ

Երևանում մի մասնաւոր մարդու մօտ կայ Ամիրզովաթ բժշկի «Անդիտաց անպէտ» աշխատութիւնը, որը պատահամամբ ընկաւ ձեռքս և որի հետ ծանօթացայ սրանից մի քանի ամիս առաջ:

Յիշեալ բառարանը կազմած մեծ գիրք է բաւականին լաւ վիճակի. զբրի հաստութիւնը (առանց կազմի) 4 սնդմ., երկարութիւնը 32 սնդմ., լայնութիւնը 22 սնդմ., իւրաքանչիւր էջը երկու սիւնակից. մէկ սիւնակում 45 տող. էջադրութիւնը թանաքով և մատիտով կատարուած է ուրիշ ձեռքով. ընդ ամէնը 405 էջ: Գրուած է թղթի վրայ, նոսրագիր է:

Բժշկական բառարանը սկսում է Ա-ից և այբբենական կարգով հասնում է Ֆ տառին, բռնում է 286 էջ, որի վերջին գրուած է «և Քրիստոսի փառք յաւիտեանս ամէն»:

Դրանից յետոյ յայտնի չէ ով աւելացրել է մի քանի բառ, 2 էջ. յետոյ 4 էջ դատարկ է և 293 էջից սկսւում է Ամիրզովաթի յառաջարանը:

Բոլոր բառերի թիւն է 1530:

293-րդ էջի նախաշաղկից յետոյ գրւած է.

«Ի ժամանակին թագաւորին իսմայէլոց ազգէ սարակինոսաց ի յազգէ հազարու որ նուագեալ էր թագաւորութիւն յունաց է մայրաքաղաքին Կոստանդնուպօլիս, որ անխախտ կեայ և անսասան այդ ճրիստոնեայքը որ ի յայդ բնակեալ

էք ի թագաւորութեան սուլթան մհհմէդ խանին և կաթուղիկոս սուրբ էջմիածին տէր Սարգիսին և հայրապետութեան ի մայրաքաղաքին Կոստանդնուպօլսոյ տէր Նիկողայոսին և թւին հայոց ԹՃԲ և ի ոտն սուրբ Նիկողայոսի սքանչելագործ սուրբ հայրապետի թարգմանեցաւ գիրքս այս Ա. Ա. զղեղերուն զատուծին բազում գրեմաց ալլ ազգաց ձեռամբ մեղաւոր և անպիտան և անիմաստ բժշկին ամասիացի ամիրտօլվաթին որ կարգան կամ յաւրինակն յիշեն հայր մեղայիւ և Քրիստոս յիշէ զինքն ի միւս անգամ Գալստեան ամէն»:

«Եւ զայս շինեցաք և ըստուգեցաք շատ բառերով և պատմութիւններով որ կարդայ հեշտութեամբ յիմանայ և անգէտն չօգտի ի սմանէ. և անուանեցաք զայս գրոյս անուն անգիտաց անպէտ և պարտակիր գիտնաց և ծառայ ամենայն փիլիսոփայիցն. և

Եղիր հետեւող իմաստութեան հետ
Եւ թէ լուսանիս բժիշկ ես անպէտ
Լինիս գու գիտուն արա բանիս հետ
Եւ այս գրիս անուն անգիտաց անպէտ»:

Այս ոտանաւորից յետոյ յիշում է բրբժիշկներին՝ սկսած մեծ Մխիթարից... յետոյ գրում է իր ճանապարհորդութեան մասին, մեկնում է համառօտիւ և մէկ տառով նշանակուած խօսքերը:

Մի այլ տեղում գրուած է.